

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Institvtionvm// Ad Vniversvm// Ivs Pontificivm, Sive//
Canonicvm, Libri Qvatvor**

Lancellotti, Giovanni Paolo

Basileae, 1566

Tertii Libri,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61756](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61756)

DE SACRAMENTIS A hens. Sunt præterea tâquam si-
Ecclesiæ,

TITVLVS I

Via mortalium
conditio omniũ
ita cõparata est,
vt longè plus ca-
liginis, quàm lu-
cis nostri oculi habeant in his
speculandis, quæ non caduca,
aut fluxa sunt, sed cælestia, &
æterna, cum tamen ad illa æ-
terna accessus aliàs nobis non
pateat, quàm si ad ea mente ere-
cta sæpè suspexerimus, ppter-
ea, vt imbecillitas nostra, quam
maximè fieri potest, adiuuetur,
& sensim animos atollere, æ-
ternaque illa contueri disca-
mus, nec semper mentem hu-
mi defixam teneamus, diuina
authoritate via adinuenta est,
qua ex terrestrium rerum oculo-
lata inspectione, ad earum, quæ
supra nos sunt, mente perceptã
cognitionem & cogitationem
pvenire possimus. Hacq; rã-
tione septem Ecclesiæ sacramẽ-
ta instituta sunt, quæ præter id,
quod (vt modò diximus) supe-
ra nos docent suspicere, & effi-
ciunt, vt animus quamvis inclu-
sus in corpore, tamẽ foras emi-
neat, longè se à corpore abstra-

gna & vexilla congregationis
illius, quæ Ecclesia appellatur,
sub quibus in vnum fideles cõ-
gregantur. Sed & aliud nobis
conferunt: nam castè à nobis,
& incorruptè obseruata hu-
militatis & submissionis cuius-
dam in nobis specimen ostendunt,
ex quo efficitur, vt tũ non
dedignamur nos rebus infimis
earum contemplatione, quæ in
eis significantur, pronos & obe-
dientes effingere, æternis digni
præmijs apud Deũ habeamur,
quibus item sacramentis dum
nostram operam integrè, & syn-
cerè nauamus, nõsque in eis ex-
ercemus, & animum nostrum
agitamus, efficitur, vt otiosi ne
sedeamus, multaque malorum
semina hoc pacto vitemus^a.

Est autem sacramentum cor-
poreum quoddam elementum
extrinsecus cum sensu infli-
ctum, invisibilia & incorpora-
lia propter similitudinem re-
ferens, & propter institutio-
nem significans^b. Ideoque di-
cuntur sacramenta, quia in eis
aliud videtur, aliud intelligi-
tur: quod cernitur, speciem ha-
bet corpoream: quod percipi-
tur, fructum habet spiritalem^c.

Ll 2

^a gl. c. institutio. de conse-
cra. disti. 2.
Ab. in Ra.
de sacra. nõ
iter. in fin.

^b Ab. d. R. de
sacram. non
iter. col. p.

^c c. qui mande-
cat. p. ca. di-
stincta.

Vnde à secretis virtutibus, vel A
facris, sacramenta dicuntur: quia
sub tegmento corporalium re-
rum diuina virtus secretius sa-
lute[m] eorundem sacramento-
rum operatur^a.

^a c. multi. S. my-
sterium. 1.
q. 1.

Sunt autem hæc septem in-
frà scripta Ecclesię sacramenta:
Baptismus, Cõfirmatio, Ordo,
Eucharistia, Pœnitentia, Matri-
monium, & Sacra vnctio. Ho-
rum tria prima characterem a-
nimę imprimunt, ideoque illa
iterari nefas est: alia verò qua-
tuor postrema, characterẽ cum
non infligant, nihil impedit,
quin iterari possint^b. Rursus
horum sacramentorum quin-
que sunt, quibus non habitis,
vel neglectis, eorũve aliquo, B
nulla homini salutis æternæ
spes esse potest: quare & Neces-
saria appellantur. Alia verò
duo, matrimonium & ordo,
quę & dignitatis dicuntur^c, li-
beræ sunt voluntatis vnicui-
que, licet vniuerso Ecclesię
corpori sint necessaria, & ta-
meti quis hæc nunquam acce-
perit, animę tamen salutem, &
gratiam diuinam sperare po-
test.

^b Ab. d. Rub.
col. 1. & 2

^c c. remisio-
nem. in fi. 1.
q. 1.

De his igitur singulis videamus,
& primũ de Baptismo,
qui reliquis omnibus ia-
nua est & princi-
pium^d.

^d gl. c. 1. disti.
4. & c.
quocunque.
77. dist.

DE BAPTISMO,
TITVLVS II.

Baptismus tanti est mo-
menti, vt sine eo nemo
saluus esse possit, quem-
admodum Christi ip[s]us vo-
ce docemur: hoc enim crimen
ingenitum abstergitur, quod
cælestem ianuam nobis ob-
serauerat.

Est autem Baptismus exte-
rior hominum ablutio cum cer-
ta forma verborum originari-
um peccatum delens^e. Et ló-
gè maiorem vtilitatem affert
Baptismus, quàm olim Circun-
cisio afferebat, quippe per Ba-
ptismum renatus ianuam cæle-
stem sibi reſeratam inuenit, quę
circuncisio occlusa erat, quam-
vis culpa ingenita eis per Cir-
cuncisionem ipsam remittere-
tur^f.

^e gl. c. 1. 4. di-
stinctio. de
consecrat.
Thom. 1. 4.
sentent. disti.
3. q. 1.

Et duplex est Baptismus, so-
lennis & simplex: ille multas
ceremonias exigit præter ver-
bum Dei & aquã, nam & Cate-
chismos, & exorgismos, & mul-
tas preces, multasque alias so-
lennitates desiderat: hic autem
in casu necessario in vsu esse so-
let.

^f c. maiores. in
prin.

Præcipua autem in hoc sacra-
mento verba sunt hæc, EGO
TE BAPTIZO, addito san-
ctissimę trinitatis nomine^g.

^g c. 1. extr. eo.
et de cõsec.
dist. 4.

Et quãvis hoc munus bap-
tizandi sacerdotum propriũ sit,
tamen & laicus rectè & vtili-
ter necessitate exigente bap-
tizare poterit. Nec, si hæ-
reticus, vel paganus, aut Iu-
dæus

dæus baptizarit, dum modò de A
bita materia, fôrma & intetio-
ne vtatur, sacramentum reperẽ
dum erit, cum nõ dignitate mi-
nistri, sed virtute verbi diuini,
& spiritus sancti constet^a.

^a c. in necessi-
tate. cū seq.
ea. dist. 4.

Sed quamvis hoc sacramen-
tum iterandum non sit, si de ali
quo tamen ambigatur, an sit ba-
ptizatus, necne, poterit ei bap-
tizatus huiusmodi verbis confer-
ri: Si baptizatus es, te non rebap-
tizo: sed si nõdum baptizatus
es, ego te baptizo, addito trini-
tatis nomine^b.

^b c. 2. ext. co.

Nemo tamen seipsum bap-
tizat: at quicumque presbyter cõ-
mendatum sibi ægrum baptiza-
re neglexerit, adeò vt ille sine
baptismo è vita decesserit, ab of-
ficio deponendus est^c.

^c d. c. in ne-
cessitate. cū
seq.

DE CONFIRMA- tione,

TITVLVS III.

Post baptismum cõfirmatio
quoque est Christiano adhi-
benda, qua vndequaque mu-
nitus sit, tanquam duplici tho-
race, aduersus maligni hostis in-
sidias: ita enim fit, vt per bap-
tismum genitus, postea per hoc
sacramentum enutriatur & cre-
scat, & per virtutẽ spiritus san-
cti confirmetur.

Quod olim impositione ma-
num duntaxat celebrabatur,
hodie ex Apostolorum traditi-
one chrisma quoque adhibetur

cum impressione signi sanctæ
crucis, vt externo signo intima
vnctio, quam spiritus sanctus ef-
ficat, significetur: hinc septiformis spiritus sanctus hoc sacra-
mento accipitur, spiritus sapien-
tiæ & intellectus, spiritus confi-
lij & fortitudinis, spiritus scien-
tiæ & pietatis ac timoris.

Minister autem huius sacra-
menti est Episcopus: quamvis
cæteras vnctiones etiam sim-
plex presbyter valeat exhibe-
re^d.

Nec nisi ieiunis, & à ieiunis
ex honestate cõfertur, exceptis
infirmis, & in tenui discrimine
leti positis^e.

Nec iterandum est^f.

DE POENITENTIA,

TITVLVS IIII.

Cum homines p baptismũ
renati sunt, sæpe in graui-
a crimina labuntur, quibus
ne opprimantur, instituit Chri-
stus sacramentum Pœnitentiæ,
quod post Baptismum fit nobis
tanquam secũda tabula in nau-
fragio g, cuius ope à lapsu nos
erigere possimus h, si nostra vul-
nera criminibus contracta me-
dico, id est, sacerdoti nudaueri-
mus, debita cordis cõpunctio-
ne: in corde enim si adlit contri-
tio, in ore confessio, in opere sa-
tisfactio, sacramenti huius vis
operatur, quæ in absolutione sa-
cerdotis consistit. Illi enim sol

^d c. uni. s. frõ
tis. de sacra-
mẽti. & c.
quanto. de
consuetudi.
^e c. ut Episco-
pi. de con-
secr. dist. 5.
^f c. distũ est.
ea. distin.

^g c. secunda.
de pœnitẽ.
dist. 1.
^h c. 1. in fi. de
sum. trin.

uendi & ligandi potestas diuinitus data est, quam non poterit utique cum iudicio exercere, hunc pro meritis soluens, illum vinciens, nisi ex peccatorum enumeratione proprio ore facta, etiam criminum occultorum notitiam habeat^a.

^a c. uoluisse.
De pœnitē.
dist. 2.

Sed quia parum fuerit, sacramenta esse instituta, nisi etiā cura adhiberetur, ut hi quorum utilitati eorum inuentione & institutione prospectum est, ea non recipientes dignam mercedem habeant: idcirco in Concilio generali Innocentiano sancitum est, ut quilibet Christianus, ubi ad annos iudicij peruenit, quolibet anno hoc se sacramento exerceat, sua crimina proprio sacerdoti aperiendo, nisi à Christianorum communitate repelli velit, & Ecclesiæ ingressu arceri, & post mortem Ecclesiastico sepulchro interdicti: quo Concilio etiam pœna sancita est aduersus Sacerdotē, qui peccata sibi Pœnitentiæ causa resecta quouis modo prodiderit^b.

^b c. omnis u
triusque se-
nus. ext. co.

DE SACRAMENTO Eucharistiæ,

TITVLVS V.

Vbi homo pœnitentiæ ope à lapsu exirexerit in domino, tum verò ei cauendum est, ut in bono perseueret, ac crescat: quem ad usum insti-

tuit Christus sanctissimum suū Eucharistiæ sacramentum, sub visibili specie panis & vini, quæ verum Christi corpus & sanguinem nobis præbet: quo quidē sacramento nullum maius esse potest, nec vlla potior oblatio^c.

Cuius forma in illis verbis solennibus consistit, quæ Christus nobis reliquit.

Nemo autem illud facere potest, nisi Sacerdos, qui ritè sit ordinatus secundum clauēs Ecclesiæ, quas concessit Apostolis, eorumque successoribus Christus^d.

Illud autem sumunt, vel illi ipsi qui id fecerunt, id est, sacerdotes, aut alij, siue laici, siue sacerdotes, quibus per sacerdotē alium propinatur. Sumunt verò ipsi sacerdotes, dum missam celebrant: nam quotiescunque sacerdos sacrificans corpus & sanguinē Domini nostri IESV Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis dñi nostri IESV Christi participem se præbeat, nisi ab ipsa cōmunionē annum velit esse suspensus^e.

Missæ autem celebrationem Iacobus frater domini, & Basilus Cæsariensis adinuerunt^f.

Eaq; non debet nisi à ieiuniis celebrari^g. Nec nisi vna missa à quouis sacerdote vna eadēque die, si iusta causa nō subest, celebrari potest, die natiuitatis Dominicæ excepta^h. Qui ve-

^c ca. nihil. de
consec. dist.
2.

^d c. 1. de son.
trin. 5. pe.

^e c. relatum.
in st. de con-
secr. dist. 2.

^f c. seq.
ca. Iacobus.
de consecr.
dist. 1.

^g c. sacramen-
ta. ca. dist.
^h ca. sufficit.
ca. dist. c. 3.
de celebra-
missar.

rò

rò pecunia inductus, vel adulationibus secularium plures eadem die missas celebrare non formidavit, hic non creditur damnationem evadere^a.

Caueat verò sacerdos, ne dū missam celebrat, & sacramenti mysterium facere simulat, suppressis verbis solennibus, quibus sacramentum cōficitur, panem & vinum inane tantummodo sumat, dū fortè veretur missam celebrare, quòd se sciat letali crimini obnoxium, & eam tamen propter aliquam necessitatem intermittere non potest: nam etsi levis non sit eius noxa, qui criminis grauis sibi conscius sacramento impudenter sese ingerit, longè tamè grauius crimen illius existimandū est, qui prædicto modo aliud agere, aliud simulare nō formidavit: ille enim Deum solum, hic & Deum & populum lædit, & quod in se est, ludit^b.

At laici sacramentum de manu eorundem sacerdotum expectant, & clerici Presbyteris inferiores: nemo enim illud ministrare debet excepto Presbytero, adeò vt Presbyter puniatur, qui per alium aegro sacramentum ministrat^c.

Sed quamvis olim quilibet Christianus ætatis legitime ter in anno sacramentum assumere iuberetur, id est, in festo Paschatis, Pentecostes & natalis Dominici^d: hodie tamen, quia

decescente fidei feruore aegre hoc obseruabatur, ex Concilio generali sancitum est, vt quovis anno saltem semel, idque in Paschate resurrectionis ad hoc conviuium quilibet accedat, de licitorum confessione præmissa: alioqui Ecclesiæ ingressu & Ecclesiastica sepultura prohibeatur, nisi proprii sacerdotis consilio legitima de causa id distulerit^e.

Hoc autem sacramentū non, nisi ieiuno stomacho regulariter suscipi debet^f: consultiusque faciet, si etiam à propria vxore tribus saltem diebus antè, totidemque post se continuerit^g.

Presbyter curet sacram Eucharistiam ad omnem aegri cuiusque repentinam necessitatē semper paratam habere, ne sine ea aegros mori contingat^h, & diligenter obseruetur, vt in cunctis ecclesijs Chrisma & Eucharistia sub fida custodia clauibus obsignata seruentur, ne ad illaqueat temeraria manus extendi ad aliqua nephanda patrandam. Si verò is, ad quē spectat Custodia, noctes, diēsque stertens ea incautè reliquerit, tribus mē sibus ab officio suspendendus erit. At si propter eius negligentiam aliquod nephas inde contigerit, grauiori e iam subdendus est ultioniⁱ.

DE SACRA VNCTIONE,
TITVLVS VI.

^a d. c. sufficit.

^b c. de homine. de celebrat. missa.

^c c. peruenit. de consecr. dist. 2.

^d c. si nō frequētius. de consecr. dist. 2. Ab. d. ca. omnis utriusque.

^e d. ca. omnis utriusque.

^f ca. liquid. de consecr. dist. 2.

^g c. omnis homo. ca. dist. ubi gl.

^h ca. presbyter. ca. dist.

ca. 1. de cres. sta. Euchar.

a c. 1. §. 1. de
sacra unct.

Non est etiam omittendū A
sacrae Vnctionis sacramen-
tum: cuius duæ sunt spe-
cies, exterior, & interior. Illa,
quæ materialis est, & visibilis,
inungit corpus: Hæc, quæ spiri-
tualis est, & invisibilis, inungit
cor: hæcque per illam exteriorē
significatur.

Vngitur ergo quilibet Chri-
stianus primū in Baptismate
bis, oleo quidem Catechume-
norum prius ante baptismum,
mox Chrismate ante solennia
Baptismi peracta. Vngitur et-
iam Chrismate, dum Confir-
mationis munus accipit: quod
non, nisi ab Episcopo impendi
potest, quamvis cæteræ vnctio-
nes per quemvis presbyterorū
fieri possint. Vngitur demū,
cū infirmatur, ut & corpus &
anima feruentur, quæ vnctio-
nes cuius Christiano commu-
nes sunt. Aliæ verò non omni-
bus conceduntur. Episcopus e-
nim Chrismate caput, manusque
inungitur. Vngitur altare, dum
consecratur: templum, cū de-
dicatur: calix, cū benedicatur.
Item vngitur Princeps secula-
ris in brachio, seu in humero,
vel armo: non in capite, ut
olim^b.

b eod. titu. de
sacra unct.

DE SACRAMEN- to Ordinis,

TITVLVS VII.

Quia supra libro primo fa-
ctis docuisse arbitramur, q

sunt Clericorum ordines, super-
fluum existimastis hic circa sa-
cramentum Ordinis pluribus
insistere: quod sacramentum in-
stitutum est, cum signo imposi-
tionis manuum, aliisque ritibus
solennibus. Quavis enim Chri-
stiani omnes sint sacerdotes, ut
spiritalis hostias, id est, semet-
ipsos Deo offerre, & nomen e-
ius laudare & vtiliter invocare
in omni loco possint, non om-
nes tamen sunt Ecclesiæ mini-
stri, sed iam inde ab Ecclesiæ ini-
tio selecti sunt quidam, qui mu-
neribus Ecclesiasticis fungeren-
tur, & hi in noue classes distin-
cti sunt, quas supra libro primo
recensuimus, quamvis Theolo-
gi infimam & supremam clas-
sem inter has non recenseant.

Hoc autem sacramētum ver-
bis Christi nititur pluribus lo-
cis repetitis, & duplicem pote-
statem confert, ordinis videli-
cet, & iurisdictionis: sub quarū
altera cadit verbi diuini mini-
sterium, administratio sacramē-
torum, & Ecclesiarum ordina-
tio ad ædificationem: sub altera
potestas excommunicandi,
& pœnitentes absoluedi.

DE SACRAMENTO matrimonij,

TITVLVS VIII.

Matrimonium est Sacramē-
tum, quo vir vnus vnaque
mulier perpetuo & indif-
focia-

fociabili vinculo coniugantur. A

Duæ etenim Christiani matrimonij leges præcipuæ sunt: Altera, vt sit inter duos tantum, id est, vnus viri & vnus mulieris coniunctio, & neutri eorum liceat corporis sui tertio potestatem facere: Altera, vt hæc coniunctio, sola altervtrius morte dissoluatur. Et si enim lege antiqua repudiū non prohiberetur, id tamen illis populis durissimi cordis Moses permiserat, grauius ducēs vxorem occidi, quod in illis metuebatur, quàm odij causa dimitti: quod hodie cessante iam illa tanta duritie minimè necessarium existimatur. At quod dicitur, vxorem ob fornicationem dimitti posse, non sic est exaudiendum, quod propterea matrimonij vinculum scindatur, sed duntaxat thori, mensæq; consuetudo separatur: quare adulterij reus erit tanquam alienum contrectans, quisquis sic dimissam duxerit.

Causæ autem contrahendo matrimonio, vel iam contracto aduersantes, hæc ferè solent hoc iure enumerari. In primis votum solenne contrahendū impedit, & contractum divellit. Simplex autem votum contrahendo quidem obesse potest, non contractū dirimere^a. Itē duo, quorum alter sit Christianus, alter infidelis, se invicem matrimonio copulare non pos-

sunt^b. Error quoq; quo coniugum alter ducitur, dum vel in persona coniugis labitur, credens (gratia exempli) esse Corneliam, quæ Sempronia erat: vel quo in coniugis conditione decipitur, existimans ingenuam esse, quæ serua erat, solet nuptiarum validitati officere^c.

Item cognati & affines nuptias inter se contrahere prohibentur. Et cognatorū quidem per lineam rectam inter se coniunctorum prohibitio perpetua est, nullo certo fine conclusa: eorum verò, qui ex transverso gradu cognationis iunguntur, prohibitio vltra quartum cognationis gradum non protenditur, & cum dispari in gradu sunt, remotior spectatur gradus^d.

Cum autem tres species cognationis sint, scilicet Carnalis, & Legalis, & Spiritualis (quæ scilicet contrahitur per Baptismum & Confirmationē) quælibet harum matrimonium impedit, & infirmat, licet diuersis modis, vt j. docebimus. Cognatio autem legalis dicitur, vt si qua per adoptionem mihi soror esse cœperit: nam quamdiu durat adoptio, inter me & ipsam nuptiæ consistere non possunt^e.

Affinitatis autem ratio in primo duntaxat genere habetur, non in secundo, nec in tertio: quod in Concilio generali In-

^b c. ead. cum seq. 28. q. 1.

^c c. proposuit. ubi Abb. de coniug. ser.

^d c. si. de consang. & affinitat.

^e c. iiii. de cognat. leg.

^a c. i. & fin. qui de, uel no.

nocentiano statutum fuit, cum antea & secundum & tertium affinitatis genus nuptias impediret, & irritaret. Ea autem prohibitio ultra quartum gradum non provehitur, cum ante illud Concilium ad septimum vsq; gradum extenderetur².

a c. non debet. ubi glo. & Doc. de consangu. et affinit.

Item ex his, quæ paulo supra à nobis tradita sunt, constat, eum, qui iam vno matrimonij iugo premitur, alterum subire non posse: quo fit, ut si quis cum duabus mulieribus verbis presentem actum significantibus matrimonij contractum inierit, eorum prior sola futura sit vxor, & posterior dimittenda, quamvis cum ea se iam immi-

b c. pe. & 3. et si. de spō sal. duor.

scuisset^b. Eadem ratione & qui vxorem ducit eam, quam alter sibi desponsam verbis presentibus habuerat, eam dimittere cogendus est, pœnitenti- amque subire^c. Publice quoque honestatis iustitia nuptijs obesse solet, purà si consanguineus meus cum aliqua muliere sponsalia tantum contraxerit, quamvis nondum presentibus verbis confirmatū sit matrimonium, mihi tamen sponsi ipsius consanguineo collocari matrimonio propter honestatis quãdam publicæ rationem prohibetur: quod non minus locum habet, quamvis illa sponsalia consanguinitatis vel affinitatis, aut frigiditatis, aut religionis, aliave ratione essent nulla,

c c. 2. de spon- sal. duor.

A dum modò eis consensus non deesset. Si quis verò sponsalia sub conditione contraxerit, si ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba presentia contraxerit, cum secunda remanere tenebitur: nam ex sponsalibus sub conditione initis, ante conditionis eventum, tanquam incertis, & puro consensu carentibus nulla publicæ honestatis iustitia oritur^d. Item non potest quis eam vxorem habere, cuius ope eiusdem maritum interfecerit^e: nefariæ enim habentur nuptiæ, quibus conciliandis mariti prioris sanguis & vita premij quodam modo nuptiarum loco petita fuerint.

d c. inanis. c. ad audientia. de spon sal. ca. vii. co. tit. in 6. e c. 1. de conuers. inf.

B Quo exemplo nec quis eam ducere potest vxorem, quæ in prioris vxoris ipsius necem aliquid fuerit machinata, siue ei fidem dedisset, se eam pro defuncta ducturum, siue non: quæ prohibitio perpetuò est seruanda^f. Item non valet matrimonium cum ea, quam per adulterium polluit, sciente contractum^g. Cum ea quoq; matrimonium non consistit, cuius consanguinea ego olim potitus sim^h. Et qui cum priuigna sua sciens fornicatus fuerit, nec à matre debitum thori exigere, nec filiam vnquam habere potest vxorem: imò nec priuigna, nec ipse vllò vnquam tempore alij se poterunt matrimonio

f c. super hoc. de eo qui duxit in matr. quam polluit.

g ca. 1. & 2. ubi Ab. de eo, qui duxit in matr.

h ca. 2. de eo, qui consan-

monio copulare, nisi fortè iu-
uenilis eorum calor mereretur,
vt dispensatione cum eis age-
retur^a.

Item qui debitum carnis red-
dere non possunt, matrimonio
apti non sunt: quare nec impu-
beris vllum erit matrimonium.

Impuberem autè eum voca-
mus, qui ex habitudine corpo-
ris pubertatem præ se non fert,
nec generare potest^b. Et qui-
libet impotès repellitur: quod
tam in muliere, quàm in viro
procedit^d: & hoc contractum
etiam matrimonium dirimere
valet. Sed quia potest evenire,
vt qui à principio impotens vi-
debatur, potens deinde ex cur-
su temporis efficiatur, vt hæc

quoque res suos fines habeat,
vltra quos omni spe iam con-
sumpta alteras nuptias contra-
here possitis, qui nullum impe-
dimentum patitur, si frigiditas
citiùs probari non potest, statu-
tum est, vt coniuges triennio
simul habitent à coniugij cele-
brati die: quo triennio lapso,
si alterius impotentiam adhuc
subesse fuerit probatum, licebit
alteri à tali coniuge discedere,
aliùmqu; sibi matrimonio iun-
gere. Sin ambo simul habitare
consenserint potius, quàm di-
vertere, fratris & sororis loco
potiùs sibi invicem, quàm con-
iugum erunt^e.

Atq; vt cæteris negotijs cu-
risque vacui maiorem diligen-

tioremqu; operam certis tempo-
ribus, orationibus piis que alijs
operibus nauare possimus, sta-
tutum etiã est, vt illis tempori-
bus, quæ diuino cultui potissi-
mùm dedicata sunt, nuptias
contrahi quodã modo nephas
habeatur, nempe à septuagesi-
ma vsq; ad octauam Paschatis,
& à tribus diebus rogationum
vsque ad octauam, & per totum
Aduentum^f.

Item matrimonium contra-
here prohibentur hi, quibus Ec-
clesia, ne contraherent, iustis
rationibus interdixerit^g. Et
cùm matrimonia libera esse o-
porteat, satis constat, vi contra-
ctum matrimonium nullius ro-
boris haberi, nisi copula liberè
subsequuta^h. Hinc fit, vt pœ-
næ promissio in matrimonijs
nullam obligationem pariatⁱ.

Furiosus quoque matrimo-
nium contrahere non potest,
quia legitimum consensum præ-
stare nequit, nisi dilucida inter-
ualla tunc haberet^k. Item con-
ditionibus contra matrimonij
substantiam appositis, tale ma-
trimonium non consistit: putà,
vt proles vitetur, vel donec nu-
ptiæ digniores inueniantur, vel
vt coniunx quæstum turpiter
faciat.

Aliæ verò conditiones tur-
pes, aut impossibiles, matri-
monium non viciant: sed re-
ijciuntur, tanquam non ad-
iectæ^l.

Mm 2

^a ca. 1. de eo,
qui cogno.

^b c. impuberes.
de despons.
impub.

^c c. 2. de frigi.
et malefici.

^d c. fraterni-
tatis. co. tit.

^f ca. capella-
mus. de ser.

^g to. tit. de ma-
trim. contr.
con. inter.
Eccles.

^h c. ad id quod.
et c. consulta-
tioni tuæ.
ubi gl. 2. et
Ab. de spon-
sal. c. insu-
per. qui ma-
accus. non
po.

ⁱ c. gemma. de
sponsal.
^k ca. dilectus.
de sponsal.

^l c. si. de condi-
apposi.

Si qui contra supra dicta precepta matrimonium ierint, ubi perpetuum subest impedimentum, nihil agunt, et ubi consanguinitas, vel affinitas subesset, vel cum monialibus, aut religiosis, aut cum sacris clericis initum esset, excommunicationis sententiæ ipso iure illigati essent, qui tale matrimonium contraxissent, eosque Ecclesiarum Prælati sic excommunicatos publicè pronūciare debent, aut suis subditis, ut notū id publicè faciāt, iubere, donec errore cognito se separarint, &

a Clem. un. de consang. et affin.

b c. 3. §. si uero. de clandest. desp.

c. ea. §. si de clandest. desp.

d. Euthemiū. §. 1. 2. 3.

absolutionem impetrarint: & proles ex talibus matrimonijs suscepta prorsus illegitima habetur, quæ pœna etiā in clandestinis matrimonijs seruatur: aliaque pœnæ statuta sunt, quas aliunde cognoscere quis potest.

Sed & sacerdos parochus, qui huiusmodi coniugationibus obuiam ire neglexerit, & quilibet regularis, qui eis interfuerit, per triennium ab officio suspenduntur: grauius etiā puniendi, si culpæ qualitas postularit.

Altero autē coniugum morte sublato, ubi certum nuntium de hoc fuerit allatum, superstiti licebit ad alias nuptias transire, nec mulierem infamiæ metus deterreat tempore luctus à Cæsareis legibus nubenti præfixus.

In secundis nuptijs etsi con-

iuugum alter duntaxat bigamus sit, neutri tamē eorum à Presbytero benedicendū est. Presbyter hæc precepta non obseruans, ab officio & beneficio suspenditur.

e. to. tit. de secun. nup.

In causis super matrimonijs vertentibus, vel eas quoquo modo tangentibus proceditur simpliciter & de plano, & sine strepitu & figura iudicij.

f. de. dispendi osam. de iudic.

DE SPONSALIBVS,

TITVLVS IX.

Admonet nos tractatus de Matrimonio modò à nobis habitus, ut hoc loco aliquid etiam de sponsalibus dicamus: quæ licet matrimoniū in contrahendo præcedant, nos hinc tamē idcirco postponenda existimauimus, ne matrimoniū à ceteris sacramentis hoc titulo interposito diuideremus.

Sunt igitur sponsalia, mentio & repromissio futurarum nuptiarum. Et à spondendo dicta sunt: nam moris fuit veteribus stipulari & spondere sibi uxores futuras: unde & sponsi, sponsæque appellatio nata est.

Eisque constituendis vel nudus consensus sufficit. Unde qui de matrimonio contrahendo purè & sine aliqua conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & omnibus modis inducendi, ut præstitam fidem obser-

g. l. 1. 2. §. 3. de sponsal.

h. l. sufficit. ff. de sponsal.

obseruent: si autem se invicem A
admittere noluerint, ne forte
peiora inde contingant, vt eam
scilicet ducat, quam odio quis
habet, videtur, quòd ad exem-
plum eorum, qui societatem
fide interposita contrahunt, &
postea sibi invicem remittunt,
hoc possit æquanimiter ferri ^a.

Ex sponsalibus, vt etiam ti-
tulo superiore docuimus, ori-
tur publicæ honestatis iustitia,
si purè contracta sint, & con-
sensus non defuerit, quamvis
alioqui frigiditatis, consanguini-
tatis, vel affinitatis impedi-
mentum nuptijs obstaret ^b. Si
verò sponsalia etiã carnis com-
mixtio fuerit subsequuta, iam
matrimonium iuris interpre-
tatione censebitur: at si duntaxat
ad copulam enisi fuerint,
nec perfecerint, quod cupie-
bant, ex hoc haudquaquam ma-
trimonium censebitur contra-
ctum ^c.

Illud non ignorandum est,
sponsalia ad futuras nuptias
præparandas, tanquam exor-
dium, præmissa, etsi iurata e-
tiam sint, per aliud tamen ma-
trimonium præsentibus verbis
perfectum dissolui ^d.

Ætas sponsalibus contrahen-
dis apta est, post septem annos.

DE DESPONSATIONE

Impuberum,

TITVLVS X.

Via circa impuberū spon-
salia quædam iura præci-
pua seruantur, idcirco de
his hoc speciali titulo, quàm
breuissimis verbis poterimus,
dicendum est.

Impuberes igitur matrimo-
nium contrahere non possunt:
quod etiam superiore titulo do-
cuimus. Et impuberes dicun-
tur, qui propter ætatem gene-
rare non possunt. Magnæ ta-
mè alicuius necessitatis causa,
putà pacis conciliandæ, quan-
doq; talis coniunctio concedi
solet ^e. Sponsalia quidem im-
puberibus, dum septennium
excesserint, vt etiam suprã dixi-
mus, habere licet: à quibus ta-
men, vbi ad pubertatem vterq;
pervenerit, poterunt discedere.

Sed si eorum alter id ætatis
maturiùs attigerit, alterum ta-
men, quoad ille etiam eò ætatis
pervenerit, præstolari erit ne-
cesse. Sin eorū alter iam tum,
cùm sponsalia facta sunt, matri-
monio maturus esset, non lice-
bit ei à sponsalibus discedere,
nisi & eius còsors pubes factus
in id consenserit ^f, nihil suffra-
gante callida verborum inter-
pretatione, vt inter impuberes
matrimonium consistere possit,
ad eò vt quavis huiusmodi ver-
ba emanarint, quibus præsens
matrimonium significetur, spon-
salia tamen duntaxat efficiantur
g: nec quicquam proderit,
quòd impuberes hi sponsali-

Mm 3

a c. 2. eo. tit.

b c. 4. de spon-
sal. c. i. iure-
nis. c. ad au-
dientiam.
ext. co. c. 1.
in 6.

c antepe. c.
c. fi. ext. co.

d c. sicut ex li-
teris. ex. co.

e c. 2. ext. co.

f c. de illis. ex.
cod.

g c. fi. ext. co.

*a. attestatio-
tiones.*

*b. c. literas. ex.
cod.*

*c. uni. in pri.
eo. tit. in 6.*

*d. c. duo pueri,
ex. cod.*

*e. c. iuuenis. de
Sponsal.*

*f. c. un. in fl.
in 6.*

bus contractis ad carnis copulam sint enisi ^a. Quemadmodum autem ab impuberibus matrimoniū contrahi non potest, ita etiam ab infantibus sponsalia contrahi prohibentur, cum eorum nullus sit consensus: quare ab his contracta sponsalia ne publicæ quidem honestatis iustitiam parient ^b: quod etiam supra docuimus. Nec ætate iusta superveniente quicquam eis roboris accedet, nisi per cohabitationem & consuetudinem eorum mutuam, aut aliud factum, vel verbum eorum aliquod appareat, eos in eadem voluntate maiores septennio factos perseverare ^c. Quo tamé casu per subsequens aliud matrimonium solui poterūt ^d. Planè si maior septennio minoré septennio duxerit uxorem, & ad se traduxerit, ex hoc publicæ honestatis iustitia orietur ^e.

Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus contrahunt, filij siue tacitè, siue expressè cõsenserint, obligantur, et ex eis publicæ honestatis iustitia oritur ^f.

DE DIVORTIIS,

TITVLVS XI.

Vod diximus supra, Diuortiū hodie iure diuino prohiberi, de matrimonijs secundū leges Canonicas contractis intelligendum est: ma-

trimonia verò legibus Canonicis interdicta, nō dubium est, quatenus de facto processerint, retractari: quos casus ferè supra recensuimus, quæ tamen dissociatio absque iudicio Ecclesiæ fieri non debet ^g. Item cum mulier viro absente, cuius de morte falsum nuntium acceperat, alteri sese copulauit, eo post reuerso, quem mortuū falso crediderat, posteriore matrimonio dimisso, ad prius quàm citissimè redire est compellenda ^h. Item si coniugum infidelium alter ad Christum convertatur, altero in veteri errore perseverante, & vel cohabitatione detrectante, vel blasphemie causam præbente, poterit ad alias nuptias absq; Ecclesiæ licentia transire ⁱ. Illo quoq; casu diuortiū permittitur, cum diuersæ religionis homo, qui ex sua lege plures vxores habebat, ad nostram postea religionem melioribus auspicijs migrans, cæteras omnes præter primam dimittere compellitur ex nostræ legis præceptis, vel ad primam redire, quam alia superducta repudiauerat ^k. Sed si contingat coniuges Christianos quandoq; à se invicem separati ob altervtrius fortè adulterium, vel aliam similem causam, non tamen id propriè erit diuortium: quia matrimonij vinculū solutum ex hoc nō est. Vnde neuter eorum altero superstitite

g. c. 3. de diuort.

h. c. 1. 2. c. 3. 34. q. 1.

i. c. quanto. de diuort.

k. ca. gaudeamus. eo. tit.

perstite alias nuptias experiri A potest: quod & supra nos sci-
mus docuisse^a.

DE CONVERSIONE
coniugatorum,

TITVLVS XII.

ET si religionis causa semper
& vbiq; præcipua sit, non
tamē sic ei fauent iura Pon-
tificia, vt matrimonia legitimè
contracta altero coniugum in-
uito hac causa dirimi cōcedant:
neq; enim vult Deus tale lucrū
cum tali dispendio compēsare.
Quare si coniugum alter sine
alterius consensu religionem
fuerit ingressus, poterit ab al-
tero ad thori consortiū retrahi,
nec tamen matrimonio alteri-
us morte soluto ad monasteriū
redire compelleretur, quamvis in
cælibatu eum posthac viuere
oporteat^b. Sed & si vir con-
sensu per metum, vel dolum ab
vxore extorto, religioni se de-
vouisset, vxori petenti esset ni-
hilo minùs restituendus^c: si ta-
men carnis copula inter coniu-
ges nondū intercesserit, quam-
vis præsentibus verbis matri-
monium esset contractū, pote-
rit coniugum alter etiam altero
invito ad monasteriū transire,
& alter in seculo remanens etiā
alteris nuptijs operam dare, si
continentiam monitus non ser-
uarit, cum nondum vna caro
effecti essent^d. Sed ne hoc
veluti commento oportuno ad

nuptias deludendas post iam
præstitum consensum abtran-
tur, erunt partes Episcopi certū
terminum cautione idonea re-
cepta præfigere illi, qui à matri-
monio ad monasterium transi-
re se velle dixerit, intra quem
vel religionem ingrediatur, vel
in coniugio constans sit^e. Po-
terunt etiam post confirmatum
& consumatum iam matrimo-
nium coniuges pariter concor-
des monasterio se dicare, vel al-
ter eorum altero continentiam
vouēte, cum suspicio nulla sub-
esset, ne integrè eam esset serua-
turus^f. Vnus est casus, quo, vel
renitēte vxore, maritus se religi-
oni addicere potest, cū videlicet
vxor adulterij rea est etiam sub
matrimonij specie contracti^g.

DE GRADIBVS CO-
gnationum,

TITVLVS XIII.

Nunc videamus, quemad-
modum gradus cognati-
onis naturalis numeren-
tur, & primū admonendi su-
mus, Cognationem aliam su-
prā numerari, aliam infrā, aliam
ex transverso. Superior co-
gnatio est, parentum: hoc enim
vocabulo generaliter oēs ap-
pellare licet, qui per directam
lineam ascendunt, quocunque
personis seu gradibus à me di-
stent. Inferior cognatio, est
liberorū: quæ vox omnes con-
tinet, quicunque à me descen-

^a supra de ma-
trimo.

^b e. quidam in-
travit.

^c accedens,
ubi Ab.

^d ca. 2.

^e c. ex publico.

^f ca. cum sis.

^g c. cōstitutus.

dunt, quotuscumq; gradus inter me & ipsos interiectus sit.

Ex transverso autem cognati sunt, qui cum à parentibus meis & ipsi oriuntur, in me tamen non influunt, neq; ego in illos, sed aliorum deflectunt, à linea discedentes, quæ ex me perpetuanda est: vel uti, gratia exempli, Frater mihi transversalis est: nam etsi ab eodem patre ortus sit, à quo ego, alium tamen cursum à me tenet: in me enim non influit, nec item ego in illum, & alia ab eo linea ducenda est, alia à me. Sic Patruelis frater, vel consobrinus, eundem quem & ego, avum referunt, sed diuersis tamen riuus ab eo descendimus, cum diuersis patribus ori simus: quæ exempla in his duabus speciebus posita, ad multas alias transferri possunt.

Contrà parentes linea recta nullis flexionibus in me decurrunt: nam ab avum in proavum, usque in avum, qui avum in patrem, & pater demum in me influit. Quæ ratio pariter in descendentes constituenda est, quotcumque in lineas, vel riuos se diuidant. Inter hos igitur perpetua prohibitio matrimonij est, etsi in alias atque alias stirpes in infinitum essent propagati. Quocirca haud male sentiunt, qui tradiderunt, Adamo illi primo totius humani generis parenti, si hodie

ageret in humanis, nullum re-
pertum iri muherem, quæ citra
violatæ legis pœnâ illi nubere
posset: à quo tamē, quis nescit,
quot, quamq; sæpe propagatis
& multiplicatis stirpibus de-
ducti simus?

Gradus autem hoc modo
secundum ius nostrum nume-
rantur:

Primo gradu Suprà sunt, Pa-
ter, Mater: Infrà, filius, filia:
Ex transverso, frater, soror: quã-
vis secundum leges ciuiles, frater
& soror, in secundo gradu lo-
centur, & Iustinianus Impera-
tor docuerit, lineam, quæ ex
transverso ducitur, à secundo
gradu, scilicet Fratris & Soro-
ris, incipere^a.

Secundo gradu Suprà sunt,
Auus, auia. Infrà, nepos, neptis:
Ex transverso, fratris, sororisve
filius, vel filia: & convenienter,
patruus, amita: auunculus, ma-
tertera: frater patruelis, vel ami-
tinus: soror patruelis, vel ami-
tina: Consobrinus, consobrina.

Tertio gradu Suprà sunt, Pro-
auus, Proauia: Infrà, Pronepos,
proneptis: Ex transverso, pa-
truus magnus, amita magna:
auunculus magnus, matertera
magna: propior sobrinus, pro-
pior sobrina, & eorum filius, &
filia: fratris patruelis, vel ami-
tini, sororis patruelis, vel ami-
tinæ, item consobrini, vel con-
sobrinæ filius, filia: fratrisque,
vel sororis, nepos, vel neptis.

Quarto

^a Inst. eo. c.
l. i. in prin.
ff. co.

Quarto gradu Suprà, abauus, A
 abauia: Infrà, abnepos, abne-
 ptis: Ex transverso, propatruus,
 proamita: proauunculus, pro-
 matertera, & eorum filij & filie,
 nepotes & neptes, pronepotes
 & proneptes: item propioris so-
 brini, & propioris sobrinæ ne-
 pos, neptis: item fratris patru-
 elis, vel amitini, sororis patru-
 elis, vel amitinæ, consobrini, vel
 cõsobrinæ nepos, neptis: & de-
 mum fratris & sororis prone-
 pos, & proneptis.

Et hæc vsque ad quartum gra-
 dum tradi disse sufficiat: nã cum
 hodie vsque ad quartum gradũ
 duntaxat nuptiæ prohibeantur,
 nihil attinet hoc loco vltio-
 res gradus cognoscere.

Sed quò vnusquisque per se
 discat has computationes gra-
 duum inire, hoc præceptum ge-
 nerale ei tenendũ est, Vt in sub-
 ducendo ascendentium & de-
 scendentium calculo tot gradus
 censeantur, quot intercesserint
 personæ vna depra: veluti, gra-
 tia exempli, à me ad abauum,
 quinque personæ numerantur:
 Ego, Pater, auus, proauus, aba-
 uus. Hic igitur inter me & aba-
 uum quatuor gradus recense-
 buntur. In transversalibus ve-
 rò hæc sit regula generalis, Vt
 quisque ex collateralibus meis
 tot gradibus à me distare dica-
 tur, quot gradibus à stipite is di-
 ster ex nobis, qui ab ipso stipite
 remotior est: quare si ego stipiti

duobus gradibus vicinus sim,
 tu ab eodem stipite quatuor gra-
 dibus absis, quarto gradu mihi
 eris coniunctus: at si neuter al-
 tero longiùs à stipite absit, tot
 gradus inter nos cognationis
 referentur, quot nostrum vter-
 vis ab eodem stipite remotus
 est.

Suprà dictorum autem voca-
 bulorum significatio hæc est.

Patruus, dicitur frater patris.

Amita, est matris soror. Au-
 uunculus, frater matris. Ma-
 tertera, soror matris. Fratres
 patruales dicuntur, qui ex duo-
 bus fratribus nati sunt, quem-
 admodum & Sorores patru-
 ales. Fratres amitini, vel sor-
 res amitinæ sunt, qui, quæve ex
 fratre & sorore sunt orti, vel or-
 tæ. Consobrini, qui ex dua-
 bus sororibus. Patruus ma-
 gnus, Amita magna sunt, aui fra-
 ter & soror. Auunculus ma-
 gnus, matertera magna, sunt a-
 uiæ frater & soror. Propior
 sobrinus, Propior sobrina dicũ-
 tur, filij & filiæ ex patruo ma-
 gno, amita magna, & auuncu-
 lo magno, & matertera magna.
 Propatruus, Proamita dicun-
 tur proaui frater & soror: proa-
 uunculus, promatertera, proa-
 uiæ frater & soror.

DE GRADIBVS, ET
 generibus affinitatis,

TITVLVS XIII.
 Nn

a si ubi gl.
 de consan.
 & affia.

Cum (vt supra docuimus) quædam iura etiam inter affines versentur matrimonij obstantia, non erit ab re de affinium quoque gradibus & generibus pauca hic disserere.

Est igitur affinitas, vt Ioanni Andr. placuit, personarum necessitudo ex coitu proveniens, omni carens consanguinitate, id est, sanguinis parentela.

Nec refert, an coitus sit legitimus, id est, per nuptias legitimas contractus, an id minus, quandoquidem etiam per coniunctionem illicitam affinitas contrahitur impediendis nuptijs apta: omnes enim, qui mihi consanguinei sunt, illi efficiuntur affines, cum qua mihi coniunctio carnis consummata fuit, & invicem ipsius mulieris consanguinei omnes mihi affines sunt. Ego verò & ea mulier invicem affines non sumus: nos enim tantummodò affinitatis principium & origo sumus.

Consanguinei quoque mei nullo affinitatis vinculo iuncti sunt consanguineis fœminæ à me cognitæ^a.

Affinitas & ipsa tres ordines habet, quemadmodum cognatio, videlicet ascendentium, descendentium, & collateralium.

Ascendentium affinium nomina sunt: veluti, socer, focrus, id est, mariti vel vxoris, pater & mater: vitricus, id est, præfens maritus matris meæ, à quo ta-

Amen ego genitus non sim: noverca, id est, præfens patris mei vxor, quæ me tamen non genuit. Aliorum autem superiorum affinium nomina non recenseo, cum ferè sint eadem, quæ consanguineorum, vel sola particula huius, Pro. adiecti-
one distinguuntur, vt proso-
cer, & similia. Infra sunt, ve-
luti gener, id est, filiæ maritus:
nurus, id est, filij vxor: priui-
gnus, vel priuigna, id est, vxor-
is, vel mariti filius, filia, ex a-
lio marito, vel alia vxore susce-
pti: & vltiores, quibus præ-
positio, Pro. solet accedere, vt
progener, id est, maritus ne-
ptis^b. Collaterales affines sūt,

B qui vel vxori, vel marito con-
sanguinei sunt ex transversa li-
nea iuncti. Eorum autem af-
finium, qui iustis nuptijs paran-
tur, specialia nomina sunt hæc,
videlicet Leuir, qui est frater
mariti: Sororius, qui est vir so-
roris: Glos, quæ est soror ma-
riti: Fratrissa, quæ est vxor fra-
tris, quæ & ipsa glos rectius di-
ci potest: Janitricis, seu Inate-
res, quæ sunt duorum fratrum
vxores^c. Alij autem specialia
nomina non habent, sed illo cõ-
sanguinitatis nomine ferè so-
lent appellari: quò nomine, vel
gradu ab eo nuncupantur, cu-
ius causa affinitatem contraxe-
runt, veluti qui vxoris meæ con-
sobrinus, vel patruelis est, is &
mihi consobrinus, vel frater pa-
trus.

^a Ioã Andr.
in arbore
affi.

^b c. infames.
d. affinita-
tes. 3. q. 7.
ubi glos. ut.
præpositio.

^c c. quod aut.
35. q. 6.

truelis appellabitur, & de similibus. In his igitur, cum scire uoluerimus, an cum eis nuptiæ contrahi possint, non solum inspicimus, quoto gradu affinitatis inter se deincti sint, sed etiam (ut supra attigimus) inspicendum erit, quo in genere affinitatis existant: nam etsi olim & in secundo, & in tertio affinitatis genere nuptiis non esset locus, hodie tamen aliud seruari ex Concilio generali Innocentiano supra demonstrauius, ut scilicet in primo genere duntaxat prohibita censeatur, idque ad quartum usque gradum. Sed ne quid ad huiusce rei notitiam desideretur, declarem etiam, quando in primo genere affinitatis, vel secundo, vel ulteriore quis esse dicatur.

Est igitur sciendum, quod illa persona, cum qua consanguineus meus carnis copula coniungitur, mihi in primo genere affinitatis est: in eo autem gradu est affinitatis, in quo gradu consanguinitatis mihi est ille, ex cuius persona affinitatem acquisiui: quo consanguineo mortuo, si ea mulier alteri nubat, vel cum alio per carnis coniunctionem immisceatur, is secundus eius mulieris maritus, vel qui eam absque nuptiis cognouerit, mihi in secundo genere affinitatis hoc facto adscitus erit: qua muliere defuncta, si vir, vel amicus eius, quem

A dixi modo affinitatis genere secundo mihi esse coniunctum, superstes sit, alteramque uel ducat uxorem, uel sine matrimonio etiam per carnis copulam cognoscat, ea mulier mihi ex tertio affinium genere iuncta erit. Sed quamuis in hac tertia personarum mutatione genus quoque ipsum ter uariatum sit, ut modo primum genus affinitatis diceretur, nunc secundum, postremo tertium, gradus tamen idem semper fuit nunquam uariatus, quamuis genus mutaretur. Nam si nunc quod ille consanguineus meus mihi in primo gradu consanguinitatis coniunctus esset, eodem in gradu affinitatis erit mihi mulier ab eo cognita, nec mutabitur gradus postmodum in persona alterius eiusdem mulieris uiri, & demum hac muliere sublata lege naturæ, non à muliere superstite ipsius uiri cognita non minus mihi adhuc erit in primo gradu affinitatis, quam prima fratris mei uxor, eiusque uxoris secundus maritus, quamuis ille in secundo genere affinitatis mihi esset, hæc in tertio.

Atque his quidem modis genera affinitatis colliguntur: quæ tamen omnia præter primum à nuptiarum contractibus abolita sunt, ut iam sæpe ostendimus, quia tamen haud ita facile primum genus fuisset per-

ceptū, nisi & altera duo ad maiorem declarationem subdidicimus, non absurdum fore iudicauimus, hæc quoque duo postrema declarare. Maneat igitur, alio modo genera affinitatum esse dimetienda, quàm gradus: & gradus quidem affinitatis ex gradibus consanguinitatis illius dinumerari, à quo affinitatis causam & originem ducunt: genera verò ex personarū varietate & accessione propter carnis immixtionem interueniente variari.

DE COGNATIONE
spirituali,

TITVLVS XV.

Cognatio quoque spiritualis, vt supra indicauimus, non leue impedimentum nuptijs esse solet.

Cognatio autem spiritualis dicitur illud vinculum, quod ex eo contrahitur, dum quis alij munus baptismi, vel confirmationis impedit, seu dum impenderetur, ei tanquam pater afficit. Ex his enim duobus sacramētis tantum, Baptismo scilicet & Confirmatione, cognatio hæc contrahitur, quæ cognitionē naturalem in multis imitatur^a. Hęc autem cognatio inter tres personas primum initur, à quibus ad alias quoque earundem causa emanat: nam inter illum qui sacra-

^a Ab. in Rubri de cog. spir.

mentis augetur, & illum qui sacramentum ministrat, & illum præterea qui his solennibus sacramentum accipiente interuenit, tanquam eius tutelam suscepturus, qui compater vulgò appellatur, cognatio contrahitur præcipua: siquidem & sacramenti minister, & ille qui assistit, quò tutelam accipiat (quæ diximus vulgò compatrem appellari) baptizato, seu confirmato, pro patribus habentur. Quorum causa ad alios quoque fluit cognatio: nam eorundem ministri & tutoris seu compatris uxores antea cognitæ baptizato, seu confirmato, eorumque parentibus cognatione devincuntur: eorum verò filij solis baptizatis, vel confirmatis, non etiã eorum parentibus hac necessitudine iunguntur^b. Filij autem duorum compatrum, quorum nemo cognationi causam dedit, quæ inter eorum patres intercedit spiritualis, cognati inter se dici nõ possunt: ideoque matrimonium inter se contrahere non prohibentur, nisi consuetudine aliqua fingatur eos cognatos esse^c.

Si vir aut mulier filium proprium de sacro fonte etiam sciens susceperit, non tamen idcirco à se invicem separandi sunt, nec corporis potestatem alter alteri subtrahere potest^d: ne hæc tanquã ansam ad thori separationē alter eorum aucupetur.

Quam-

^b gl. ca. 1. in fi. co. tit. in 6. Abb. c. Martinus. col. fi. extr. co. in fi.

^c c. 2. extra. cod.

^d c. 2. extra. cod.

Quamvis non plures, quàm vnus vir, vnâquæ mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, si tamen plures acceſſerint, cognatio inde contrahitur, matrimonia cõtrahenda impediens, ac etiam pòſt contracta diſſoluens.

De confirmatione inſuper, quantum ad hoc, idem iudiciũ eſt habendum^a.

Per Catechiſmum quoque, qui Baptiſmo tanquam exordium eſt, cognatio hæc inducitur, per quam contrahendum matrimonium impeditur, per eam tamen matrimonium contractum poſtea non ſeparatur^b.

Poſtremò ſciendum eſt, hanc cognationem ad nepotes non extendi.

III.

DE IVDICIIS.

Et hæc de Sacramentis hæcenus dicta ſufficiãt: nũc ad quartam, eandemque vltimã noſtri inſtituti partẽ accedamus, quæ eſt de iudicijs.

DE IVDICIIS,

TITVLVS XVI.

Iudicium, eſt actus trium perſonarum in iudicio contendẽtium^c: quod vel coram Ordinario, vel coram delegato exercetur. Sed & Arbitria ad inſtar iudiciorum ſunt redacta^d.

Et aliud eſt iudicium ſummarium, aliud ordinarium, de quo infra.

Item aliud eſt poſſeſſorium, aliud petitorium. Petitorio quidem iudicio agitur de rei dominio & proprietate. Poſſeſſorio agitur de poſſeſſione: idq; tribus ferè modis, vel vt retineatur, vel vt quæretur, vel vt recuperetur poſſeſſio. Et cum ſuper poſſeſſorio & petitorio ſimul eſt actum, vtrumque vna ſententia terminari debet: ſed licet in pronuntiando ſit poſſeſſio præmittenda, in executione tamen debet proprietatis prævalere^e.

In iudicio ordinario ſic proceditur: nam in primis actor libellum iudici offert in ſcriptis reo citato reddẽdum, cum quo litigaturus eſt^f. Citatio enim in omni actu, quo præiudicium inferri poſſit, neceſſaria eſt, adedò vt nullatenus tolli poſſit^g, cum ſit iuris naturalis. In libello actor ſuũ, iudicisq; nomen, & rei conventi comprehendit, remque petitam, & petẽdi cauſam^h. Non tamen actionis nomen hoc iure eſt neceſſariò in libello exprimendum, etſi aliud Cæſareę leges decernãt, ſed ſatis fuerit ſimpliciter, & purè factum ipſum & rei veritatẽ proponiⁱ. At ſi in hoc quoq; peccatũ fuerit, reus erit à iudicij obſervatione abſoluẽdus, ſeruata actori poteſtate aptius agẽdi^k.

Nn 3

^a c. ſin. in 6.

^b c. p. in 6.

^e c. cãm dilectus. de cau. poſſ.

^f c. offeratur. 3. q. 3.

^g de. paſtoralis. de re in.

^h c. 1. ubi gl. de libell. obla.

ⁱ c. dilect. de in die.

^k c. examinata. de iudic.

^a Doct. in Ru. extra. cod.

^d l. p. de ar.

Nonnulla verò solent frequēter per reū opponi prius, quam ad merita causæ, & litis contestationem perveniatur, putà q̄ iudex incompetens sit, ut si forè iudex laicus clericū conveniret: neque enim clericus à iudice laico, vel distringi, vel condemnari potest, pœna etiã excommunicationis iudici imminente, qui id fecerit^a. Vel si quis corã non suo Episcopo conveniatur^b. Vel si alia huiusmodi opponantur, quibus iudicis declinetur, vel recusetur iurisdictionio. Item si actor sit excōmunicatus, à limine iudicij repellendus est: conventus tamē debet, quamvis excommunicatus sit, per alium respondere, ne videatur de sua malitia commodum reportare^c. Sed & multa alia sunt, quæ vel contra actoris personam, vel aliàs ad impediendã litis contestationem opponi solent, quæ missa fiunt, ne extra propositi nostri normam vagentur: post quæ ad litis contestationem venit.

Ea verò non per positiones, & responsiones ad eas, sed per petitionem in iure propositã, & responsionem sequutam celebratur^d: nec per exceptionē peremptoriam litis contestatio facta intelligitur: imo litis contestatio fieri nihilo minùs debet^e, nisi ex illis exceptionibus sit, quæ litis contestationem impediunt^f: veluti ex-

ceptio rei iudicatæ, transactæ, vel finitæ^g.

Contumace autem existente reo, in actione quidem reali mittendus est in possessionem rei petitæ actor, ut tædio affectus reus veniat responsurus: qui si intra annum venerit, iudicio sisti cautione præstita, & exhibita satisfactione congrua, expensarum possessionem recuperabit: cautione autem intra annum non præstita, actor post annum verus constituetur possessor, super proprietate durat aduersæ parti defensione legitimè reseruata: sed alienarum rerum immobilium possessor dominum in iudicio statim nominare debet, eique certus terminus à iudice præfinitur, quò domino id notum facere possit, ut ipse veniens, vel idoneum derigens, responsalem actoris intentionem excipiat: quo nec veniente præscriptio longi temporis nihilo minùs hoc facto interrupta cesebitur: & si dominus tribus edictis vocatus nõ venerit, negotio summatim examinato, actor in possessionem rerum petitarum mittendus erit, omni allegatione absenti super principali quæstione reseruata^h. Si autem personali actione conventus reus, eo, quo supra dictũ est, modo contumax fuerit, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius, vel im-

mo-

^a c. 2. de foro comp.

^b c. 1. de foro comp.

^c c. intelleximus. de iudic.

^d c. uni. de lit. contest.

^e c. fin. de lit. contest. in 6.

^f h. c. fin.

^g c. 1. de lit. com test. in 6.

^h c. quoniam. frequenter. §. fin. ut lite non contest.

mobiliū, si forte mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem est Ecclesiastica sententia proferenda, ita vt alterutra pœna, quæ verisimiliter magis metuenda sit, iudex à principio contentus sit, ad alteram nihilo minùs processurus, si hoc meruerit proteruitas contumacis, qui veniens infra annum, vel post annum etiam iuxta distinctionem in alio casu superiùs annotatam, audietur^a. At si post litem contestatam reus contumax sit, & de causa liqueat, definitiua sententia poterit proferri: sin nō liqueat, actor in verā possessionem poterit tñ immiti^b.

^a d. c. quoniā frequenter. S. fin.

^b c. prout nobis. de dolo et contumacia.

^c c. 2. de dolo & contumacia.

Regulariter autem lite non contestata nō est ad testium receptionem procedendum, nisi de testium morte fortassis timeatur, vel absentia diuturna: quibus casibus, cum ciuiler est agendum, ne veritas occultetur, & ne probationis copia fortuitis casibus subtrahatur, senes, & valerudinarij, & alij testes, de quibus ex rationabili causa timeatur, etiam lite non contestata admittendi sunt, seu pars conuenta sit contumax, seu sit absens absque malitia, vt conveniri non possit, At-

testationes tamen huiusmodi non valēbunt, nisi actor conuenit aduersarium intra annum, ex quo potuit, vel nisi huiusmodi testium receptionem illi denunciauerit^d. Possunt etiam alij casus incidere, quibus lite non contestata recipi testes opus sit, vt (verbi gratia) si super alicuius electione, vel copula maritali questio moueatur, præsertim si propinquitatis gradus opponatur lege diuina prohibitus: nam si contumax fuerit, is, contra quem agendum erat, seu quia citatione peremptoria accepta venire contemnat, seu quia se ipsum malitiosè occultet, seu quia impediat, ne ad se citatio perveniat, poterunt testes lite non contestata recipi, & vbi de causa liqueat, ad sententiam procedi. Item quando excessuum inquisitio contra contumacem, vel testium publicatio imminet facienda, quia super aliquo contractu in posterum questio metuatur, poterunt absque litis contestatione testes produci^e.

^d d. c. quoniā frequenter. in prin.

Post litis contestationem iuramentum calumniæ præstandum est, quo hæc iurans affirmabit, quod se credit bonam causam fouere, rogatusq; omnia fatebitur, quæ vera crediderit, nec sciens falsa probatione vertetur, iurabitq; se nihil dedisse, aut promississe, daturumve esse,

^e d. c. quoniā frequenter. S. porro. et S. sunt & alij.

aut promissurum, propter eam A
causam alicui his exceptis, qui-
bus leges dare permittunt, seq;
dilationē in fraudem nūquam
petiturum: etsi hoc postremum
tutiùs fortè omitteretur^a.

^a c. x. de iura.
calu. ubi gl.
Abb.

Contingit etiam interdum,
vt reus conventus alium vicif-
sim libellum ex aliqua causa cō-
tra actorem proponat: quod v-
bi incidit, debet iudex etiā dele-
gatus actorem in causa recon-
ventionis ad respondendum in
continenti cogere, & vtranque
causam vna sententia termina-
re^b.

^b c. i. de metu,
petit.

Arbitri verò non possunt, ni-
si de his, super quibus in eos cō-
promissum fuit, iudicare: pro-
pterea coram eis reconventio-
ni locus non est^c.

^c c. cū dilectus,
de arbit.

Hæc in iudicijs vt plurimūm
intervenire solent: videlicet, ci-
tationes, dilationes, recusatio-
nes, exceptiones, petitiones, re-
sponiones, interrogationes,
confessiones, testium deposi-
tiones, instrumentorum produ-
ctioes, interlocutiones, appel-
lationes, renunciatioes, con-
clusiones: quæ omnia acta viri
idonei in id deputati conscri-
bent, ita vt originalia penes i-
psos remaneant ad fidem faciē-
dam, exempla partibus volen-
tibus dentur^d.

^d c. quoniam
contra fal-
sam de pro-
bat.

Libello igitur, vt suprā dixi-
mus, dato, litisque facta cōte-
statione, & re discussa, conclu-
sioneq; etiam in causa habita,

& partibus peremptoriè cita-
tis, sententia est proferēda, quæ
debet ab ipso iudice sedente,
non ab alio, de scripti recitatio
ne proferri. Episcopo tamen
propter dignitatis prærogati-
uam licebit ad exemplum illu-
strium personarum, etiam per
alium sententiam recitare^e.

^e c. si. de re iu-
dic. in 6.

Sciendum est autem, senten-
tiam alijs nō nocere, q̄ eis, inter
quos lata est: eo tamē excepto,
q, cū sibi primūm actio, vel ex-
ceptio de ea re competeret, pas-
sus est, eum, à quo causam ha-
buit, experiri^f.

^f d. c. si. de re
iudic. in 6.

Duobus autem iudicibus di-
uersas sententias proferētib;
ex iurisdictione ordinaria, te-
net pro reo, non pro actore sen-
tētia, causa fauorabili excepta,
putà causa matrimonij, liberta-
tis, dotis, testamenti. Si verò
ex delegata potestate fuerint
latæ, vtraque ex arbitrio dele-
gantis pendebit: at si ex cōpro-
missio, neutra habebit vigorē^g.

^g c. p. extra de
re iudica.

Lata sententia, si is, contra
quem lata est, acquiescendum
ei nō duxerit, debet intra de-
cem dies appellare. Nam de-
cem diebus lapsis senten-
tia, à qua non fuerit appellatū,
vim rei iudicatæ habebit, ac
post quadrimestre executionē
in actione personali sortietur,
nisi iudex eum terminum coar-
ctarit^h. Nec minùs in electio-
nibus, postulationibus, provi-
sionibus, & quibuslibet acti-
bus

^h c. quod ad cō-
sultationē
de re iudic.

bus extraiudicialibus, in quibus appellatio est permiffa, intra decem dies appellandum est^a. Et non est prætermittendum, quòd licet leges seculares appellacionem, nisi in quibusdam casibus, ante sententiam non admittant, sacri tamen Canonones ante & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ & post singulis facultatem tribuunt appellandi^b: ante sententiam tamen appellans rationabilem causam exprimere tenetur^c. Vna sententia pluribus condemnatis, si vnus solus ad appellacionis beneficiũ cõvolarit, illius victoria iure cõmuni cæteris suffragatur, si iure communi iuuentur, idemq; negotium & eadem causa defensionis existat^d. Innouata autem post appellacionem à diffinitiuam sententiam interiectam, debent semper (exceptis casibus, quibus iura post sententiã prohibent appellare) ante omnia per appellacionis iudicem penitus revocari: imò & ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam & appellacionem, quæ postmodum intra decendium interponitur, fuerit innouata: illa verò, quæ post appellacionem interpositam ante diffinitiuam sententiam innouantur, donec appellacionis causam veram esse constiterit, revocari non debent, nisi iudex appellacionis, postquam sibi

A constiterit per appellacionem emissam ex probabili causa ad se negotium devolutum, inhibeat Canonicè iudici, à quo est appellatum, ne procedat: tunc enim quicquid post inhibitionem huiusmodi fuerit innouatum, etsi causa appellacionis vera non sit, per iudicem appellacionis ante omnia in statum pristinũ est restituendum^e.

Is autem, qui appellat, intra dies triginta instanter Apostolos petere debet^f. Sunt enim Apostoli literæ quædam dimissoria, quibus iudex, à cuius sententia appellatum fuit, notum facit iudici superiori, appellacionem à sua sententia interpositam, & appellacionem ad eius iudicium remittit^g. Appellatio tam iudicialis, quàm extraiudicialis, debet intra annum, nisi iudex terminũ coarctarit^h, vel ex causa etiam intra biennium à die interpositionis ipsius, vel à die illati grauaminis, vbi à futuro grauamine appellatur, finiri: quod si iusto impedimento cessante appellans non curauerit, eius appellatio deserta censeturⁱ. Nò licet autè alicui in eadem causa terciò appellare^k. Quinimo si quis tres sententias contra se in petitorio, vel possessorio reportauerit, nullatenus ad agendum de nullitate ipsarũ, vel alicuius ex eis, admittetur, donec plenam executionem fuerint

O o

^a c. conseruatio
ni. de appel
lat. in 6.

^b c. super eo.
§. 2. de ap
pellat.

^c c. ut debitus.
de appellat.

^d c. una senten
tia. de ap
pellat.

^e c. non solum.
de appell. in
6.

^f c. ab eo. de
appel. in 6.

^g gl. c. 1. de ap
pell. in 6. l.
1. ff. de libel.
dimissor.

^h c. cum sit Ro
mana. de ap
pellat.

ⁱ de. sicut. de
appellat.

^k c. directè. de
appellat.

*a clem. 1. de re
iudica.* consecutæ.

Sed cum & de summarijs iudicijs aliqua sint dicenda, sciendum est in eis propria quædam iura seruari, siue ex negotiorum & causarum natura eam qualitatē consequantur, siue ex mæ dati forma.

Et in causis quidem electionum, postulationum, vel provisionum, aut super dignitatibus personalibus, officijs, Canonicatibus, vel præbendis, seu quibuscumque beneficijs Ecclesiasticis, aut super decimis, necnon super matrimonijs & usuris, & eas quoquo modo tangentibus proceditur simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij ^b; item in causis hære-

*b clem. dispen
diosa. de iu
dic.*

*c. si. in prin.
de hæret.
in 6.*

* Eorum autem verborum vis hæc est, ut necessario libellus non exigatur, litis contestatio non postuletur, temporeq; etiam feriarum necessitatibus hominum concessarum à iure procedi valeat, dilatorum materia amputetur, ac lis quam breuissima fiat, exceptiones, appellationes, dilatorias, & frustratorias, partium, advocatorum, & procuratorum contentiones & iurgia, testiumque superfluum multitudinem refrænuando, non sic tamen rem coarctando, quin probationes necessariae, & defensiones legitimæ admittantur, & quin citatio ac præstatio iuramenti de

A calumnia locum habeat, item in ipso litis exordio nihilo minus petitio est facienda, tam ex parte actoris, quam rei, siue scriptis, siue verbo, dum tamen actis inferatur. Item iudex sic datus potest terminum ad dandum simul positiones & articulos præscribere (nisi aliud de voluntate partium procedat) & ad exhibendum omnia acta, & monumenta, quibus partes uti volunt in causa post dationem articulorum, diem certam, quodcumque sibi videbitur, assignare. Interrogabit etiam in huiusmodi causis iudex partes tam ad earum instanciam, quam ex officio, ubicunque hoc æquitas suadebit: sententiam vero diffinitivam, citatis ad id licet non peremptorie partibus, in scriptis, & pro ut magis sibi placuerit, stans vel sedens proferet, etiamsi ei videbitur, conclusione non facta in causa, pro ut ex petitione & probatione, & alijs actis in causa fuerit faciendum.

Si tamen in prædictis casibus solennis ordo iudicialis in toto, vel in parte non contradicentibus partibus fuerit observatus, non ideo processus nullus irritandusve erit ^d.

Non tamen semper supra dictæ clausulæ omnes simul copulantur, sed aliquæ, vel una

*d clem. sept.
de verb. sig.*

ex

ex eis tantum.

Sciendum est postremò, quòd aliud est iudicium ciuile, cuius finis respicit priuatum commo- dum, aliud criminale, quod pu-

blicum interesse, vindictamque publicam respicit^a. Quare tradenda sunt ea, quæ ad iudicium criminale spectant.

^a Dost in Ra. de iudic.

M. ANTONII CVCCHI IVRIS
CONSULTI INSTITVTIONVM IVRIS
CANONICI, LIBER IIII.

QVIBVS MODIS
de crimine agatur,

TITVLVS I.

Idendum est de iudicijs, quæ circa delicta versantur. Nam etsi leges Pontificiæ pœnarum atrocitatem exhorreat, quibus præsertim de sanguine & vita hominis agitur: non tamen ita indulgētes se præbent, vt velint crimina omninò delinquentibus condonare, sed vt & qui deliquerunt, discant talia posthac non committere, & cæteri pœnarum metu sint ad scelera patranda tardiores, certas pœnas adinuerunt, quæ in fontes ex delicti qualitate citra sanguinis vindictam, aut membri debilitationem exerceri possint (quædã enim culpæ existunt, in quibus culpa est relaxare vindictã^a) multo-

^a e. quia. dist. 28.

que modos tradiderunt, quibus medijs contra facinorosos homines ad publicam vltionē perueniri possit.

Quinque enim sunt modi, quibus de crimine haberi notitia potest: videlicet, Accusatio, Denunciatio, Inquisitio, Exceptio, & Notoriū^b. Nam etsi alij quoq; enumerari solent^c, hi tamen magis ad rem sunt.

In Accusatione hoc seruatur inconcusse, vt si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusatus^d. Nec laico clericū accusare cōceditur, nisi suã, vel suorum iniuriã prosequatur^e: quibusdã articulis, quibusdãq; criminibus exceptis^f. Nec cōceditur super iisdē criminibus quēpiam sæpius vexari, sed semel absolutus deinceps amplius de eodem crimine molestiam pati nõ cogitur^g. Et ne passim calumniatoribus licētia daretur alium ex libidine sua

^b Spee. in ti. de accusat.

^c Felin. c. qua- liter. 2. uer. ad corrigendos. de accusat.

^d c. x. de accusat.

^e c. de cætero. de testib. ubi gl. & Doc. c. cum p. m. conella. de accusat.

^g c. de his. de accusat.